

روشنای خاطره

■ نویسنده:
مرتضی سرهنگی
■ چاپ: ۱۳۹۸
■ انتشارات: سوره مهر
■ تعداد صفحات: ۲۹۲

ادبیات پایداری و دفاع مقدس مملو از خاطرات و اتفاقات تلخ و شیرینی است که زنان و مردان رزمنده و درگیر جنگ آن‌ها را روایت کرده‌اند و هرکدام از نگاه خویش به بررسی و شرح این موضوعات پرداخته‌اند. کتاب «روشنای خاطره‌ها» نیز از چهل روایت کوتاه تشکیل شده که نگارنده هر یک از آنها بخشی از خاطراتش را در خطه‌های جنوب کشور به تصویر کشیده است...

روزهای خرمشهر

■ نویسنده:
مرتضی سرهنگی
■ چاپ: ۱۳۹۸
■ انتشارات: سوره مهر
■ تعداد صفحات: ۴۰

کتاب «روزهای خرمشهر» در قالب یک داستان اوضاع و شرایط خرمشهر در روزهای جنگ ایران و عراق را به تصویر می‌کشد. کتاب روزهای خرمشهر برای چه کسانی مناسب است؟ این کتاب برای کودکان دبستانی بسیار آموزنده و جذاب است و نکات جالبی از روزهای جنگ به آنان می‌آموزد و به آنها نشان می‌دهد که در سال‌های ۱۳۵۹ تا ۱۳۶۷ در ایران چه گذشته است...

خانه رو به آفتاب

■ نویسنده:
مرتضی سرهنگی و
هدایت الله بهبودی
■ چاپ: ۱۳۸۷
■ انتشارات: سوره مهر
■ تعداد صفحات: ۳۰

کتاب «خانه رو به آفتاب» از مجموعه «بانوی ماه»، به گفت‌وگوی انجام‌شده توسط مرتضی سرهنگی با صدیقه زمانی همسر شهید عبدالرضا موسوی، فرمانده سپاه خرمشهر می‌پردازد. این کتاب در واقع بیان‌گر ارتباط صدیقه زمانی با شهید موسوی قبل و بعد از انقلاب است که یک رابطه معلم و شاگردی بین این دو تن برقرار بوده است...

واقعیت‌های جنگ برای مردم پایه‌ریزی کرده، اما او به روایت مردان و رزمندگان بسنده نمی‌کند. حضور زن در ادبیات که آینه تمام‌نمای جامعه است و واقعی‌ترین حوادث و اتفاق‌ها را می‌توان در آن دید، بسیار پررنگ است و ادبیات جنگ، بهترین دایره‌المعارفی است که می‌شود قشرهای مختلف زنان را در لابه‌لای آن پیدا کرد و زندگی، مسائل و مشکلات آنها را در همین آثار شناخت. جنگ شیوه زندگی متفاوتی به زن می‌دهد و این همان است که مرتضی سرهنگی که به خاطرات شهدا و اسرا مشغول است، به آن توجه می‌کند و خاطرات زنان را نیز برای مخاطبان رو می‌کند. این مرتبه نیز او طرحی جدید در ادبیات مقاومت ایجاد می‌کند.

زنانی که نقش‌شان تنها در اعزام همسر و فرزندان‌شان خلاصه نمی‌شود. زنانی که در دفاع مقدس حضور چشم‌گیری داشتند و همچون مردان سهم عظیمی در شکل‌گیری مقاومت مردمی در مقابله با تجاوز دشمن داشتند. همان زنی که حضرت روح‌اله در باره او فرموده: «از دامن زن، مرد به معراج می‌رود» مرتضی سرهنگی این بار پرده از چهره زنانی برمی‌دارد که گاه در جنگ‌های تن‌به‌تن با دشمنان روبه‌رو بوده‌اند چون «فرنگیس» و گاه با خاطرات یک دختر ۱۷ ساله به نام سیده زهرا حسینی، کتابی به نام «دا» مخاطب را به دنبال خود می‌کشاند. کتابی که به اعتقاد بسیاری از کارشناسان، مهم‌ترین و تأثیرگذارترین کتاب در زمینه خاطره‌نگاری جنگ هشت ساله ایران و عراق محسوب می‌شود.

ثبث خاطرات جنگ پایانی ندارد

با انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی، ادبیات انقلاب و ادبیات مقاومت در ایران زاده شد. ادبیاتی که تا پیش از آن در ایران با کتاب‌های داستانی جنگی از نویسندگانی چون هانریش بل، ارنست همینگوی و کنتانانتین سیمونوف شناخته می‌شد، پس از تولد ادبیات مقاومت در ایران با نویسندگانی چون مرتضی سرهنگی جان گرفت و به بار نشست. مردی که نماد استواری و استقامت است. کسی که کنج اتاقی در حوزه هنری نشست و به بیرون کشیدن خاطرات گرانبهای دوران دفاع مقدس از سینه بازماندگان جنگ پرداخت، کسی که شاید اگر در کنار خاطره‌نویسان نبود، بسیاری از صداها درباره جنگ خاموش می‌ماند.

سربازان در جنگ‌ها پیر می‌شوند، اما این ادبیات است که خاطرات آنها را جوان نگه می‌دارد تا به هنگام مشکلات، با انرژی مضاعف حضور داشته باشند و به جامعه انرژی و فداکاری تزریق کنند. مرتضی سرهنگی سوای خبرنگار و نویسنده بودن، یک اندیشمند و اندیشه‌ورز فرهنگی است، یک استراتژیست و طراح فرهنگی که زمانی با ثبت خاطرات اسرای عراقی، واقعیات جنگ را مکتوب کرد و زمانی با ثبت خاطرات اسرای ایرانی و خاطرات بانوان حاضر در جنگ، بخشی از تاریخ مهم ایران را برای آیندگان زنده نگه داشت.

او به تنهایی یک اتاق فکر است و مانند یک مدیر مهندس نقشه مسیر را نشان می‌دهد، او یاد گرفته نه برای مخاطب که با مخاطب سخن بگوید. کسی که پس از حدود چهل و اندی سال قلم‌زدن برای شهدا و جنگ خود را بدهکار حسین لشگری‌ها می‌داند. نویسنده‌ای که جنگ برایش به اتمام نرسیده، تا زمانی که کلمات جان دارند و می‌توان واقعیات را انتقال داد.

و ثبت آنهاست. راهی که اگرچه با چند گزارش و یادداشت هفتگی و حتی برگزاری مسابقه در اردوگاه‌ها تا سال ۱۳۶۷ ادامه‌دار شد، اما با پایان جنگ و بسته‌شدن بخش جنگ روزنامه، سروکارش را به حوزه هنری و نویسندگی کتاب کشاند.

از مرتضی خبرنگار تا مرتضی نویسنده

شاید بتوان گفت مرتضی سرهنگی دُرُست از همین جا آغاز شد. بعد از اتمام جنگ و قبول قطعنامه، بخش جنگ در سازمان‌ها و ارگان‌های مختلف تعطیل شد. یکی از آنها، روزنامه‌ها بودند که دیگر جنگ برایشان یک موضوع گذشته بود و به دنبال مسائل جدیدتری برای مردم بودند. به همین دلیل چراغ بخش جنگ روزنامه جمهوری اسلامی که مرتضی سرهنگی از ابتدای جنگ در آن به همراه دوست شفیقش، هدایت‌الله بهبودی یادداشت‌ها و خاطرات اسرا را منتشر می‌کردند، به یکباره خاموش می‌شود.

نمی‌دانم شاید اگر شخص دیگری جز مرتضی سرهنگی هم بود، ادامه مسیر شغلی‌اش را در خاطرات اسرا می‌دید یا خیر، اما اویی که خود را همواره بدهکار شهدا و جنگ می‌دید ماند. کسی که با نوشتن از شهدا و جنگ لذت می‌برد، تنها از یک ساختمان به ساختمانی دیگر منتقل شد و دفتر ادبیات و هنر مقاومت حوزه هنری را شکل می‌دهد. این بار با ایده‌ای نو و اندیشه‌ای تازه. نقطه تلاقی زندگی و مرگ که سرهنگی به دنبال به تصویرکشاندن آن به مردم و جامعه است، جایی که نشان می‌دهد جنگ هنوز ادامه دارد. همانگونه که هانریش بل نویسنده آلمانی گفته: «تا وقتی قطره خونی از زخم یک جنگ می‌چکد، آن جنگ تمام نمی‌شود.» سرهنگی که تجربه خاطرات اسرای عراقی را دارد، با آزاد شدن اسرای ایرانی، ادبیات پس از جنگ را در خاطرات جمع‌شده رزمندگان می‌بیند که سال‌ها اسیر اردوگاه‌های عراق بوده‌اند. او آغاز کننده مسیر جدیدی است که از خاطرات اسرای ایرانی می‌گذرد، مسیری که بعدها بخش اصلی ادبیات مقاومت خواهد شد.

سرهنگی این بار دیگر نه در قامت خبرنگار، که در قدوقواره‌ی نویسنده در ابتدای شروع با جمع‌آوری یادداشت‌ها و گزارش‌هایی از بمباران شیمیایی رژیم بعث عراق آغاز می‌کند، گزارش‌هایی مستند که برش‌هایی از واقعیت آن روزها را با زبان و گویشی نرم و دلنشین بیان و در سال‌های گذشته در روزنامه چاپ کرده است و اینگونه اولین کتاب مستقل دفتر ادبیات و هنر مقاومت متولد می‌شود. کتابی که آغازگر چاپ کتاب‌های اثرگذار سال‌های بعدی است. او سال‌ها بعد با نوشتن کتاب‌هایی چون «اسرار جنگ تحمیلی به روایت اسرای عراقی» و «همه چیز درباره جنگ» سعی کرده در مسیر آگاهی‌بخشی درباره حقایق مکتوم‌مانده و نامکشوف دفاع مقدس گام بردارد و با چاپ کتاب‌هایی مانند «خانه کوچک، زندگی بزرگ» و «خرمشهر کو جهان‌آرا» زبان همسران شهدا باشد، زبان زنان پشت جبهه. اما زنان در جبهه تنها در نقش همسر ظاهر نشده‌اند.

صدای جنگ با خاطرات زنان بلندتر شنیده می‌شود

اگرچه چاپ کتاب‌های جدید خاطرات اسرای عراقی و خاطرات کوتاه از رزمندگان ایرانی تحت نظارت دفتر ادبیات و هنر مقاومت، ادامه‌دهنده مسیری است که سرهنگی با اندیشه روایت

شاید بتوان گفت
مرتضی سرهنگی دُرُست
از همین جا آغاز شد.
بعد از اتمام جنگ و
قبول قطعنامه، بخش
جنگ در سازمان‌ها
و ارگان‌های مختلف
تعطیل شد. یکی از آنها،
روزنامه‌ها بودند که
دیگر جنگ برایشان یک
موضوع گذشته بود و به
دنبال مسائل جدیدتری
برای مردم بودند. به
همین دلیل چراغ
بخش جنگ روزنامه
جمهوری اسلامی که
مرتضی سرهنگی از
ابتدای جنگ در آن به
همراه دوست شفیقش،
هدایت‌الله بهبودی
یادداشت و خاطرات
اسرا را منتشر می‌کردند،
به یکباره خاموش
می‌شود